

SAMOREFERENCIALNOST OBITELJSKOG SISTEMA

Amel ALIĆ

Sažetak

U sistemskom proučavanju obitelj/porodica¹ se promatra kao dinamičan sistem, kojeg karakterizira neponovljiva autopoetičnost/samoreferencijalnost, brojne diferencijacije u odnosu na okolinu i diferencijacije u pogledu uspostavljanja granica između obiteljskih subsistema. To znači da osim trenutnog presjeka stanja u pogledu zatečenih dimenzija adaptibilnosti i kohezije (kao dvije ključne dimenzije funkcionalnosti), obitelj valja razumijevati i na osnovu obilježja razvojnih ciklusa kroz koje prolazi kontinuirano tragajući za ravnotežom. U svakom od razvojnih ciklusa rješavaju se specifični zadaci i razvojne krize u kojima dolazi do izražaja sposobnost porodice/obitelji da održi ravnotežu između stabilnosti i neminovnih promjena. Obitelj se, pri tome, ne smatra inertnom i pukim „zbirom njezinih članova“, već sistemom u kojem se sva stanja jednog člana tiču i drugih članova tog sistema. Brojne varijacije u pogledu prethodnih iskustava, samoreferencijalnost koja se ogleda u proizvodnji novih odnosa i ponašanja, te složeni mehanizmi reprodukcije novih stanja, obiteljsku dinamiku određuju i u kontekstu regulacijskih krugova kojima obitelj pripada, prevashodno zbog činjenice da je obitelj i dio mnogo složenijeg, društvenog sistema odnosa, pa sve što se događa u društvu tiče se i obitelji i obratno. Modeli koji omogućavaju sagledavanje obiteljske funkcionalnosti s obzirom na granice sistema i subsistema obitelji, prilagodbe promjenama, komunikacijskih pravila, te emocionalne vezanosti članova, u sistemskom smislu su vrlo korisni u procesu pomoći obiteljima. Utemeljujući model na znanjima koje pružaju strukturalna i sistemaska teorija, David Olson je sa saradnicima težište upravo stavio na proučavanje dimenzija adaptibilnosti, kohezije i komunikacije, te je taj model danas poznat pod nazivom Olsonov cirkumpleksni model. Promatrajući obitelj kao dinamični sistem koji reagira na promjene nastojeći održati stabilnost, ovaj model pruža jasno sagledavanje funkcionalnosti jedne obitelji unutar dimenzija adaptibilnosti i kohezije.

Ključne riječi: obiteljski sistem, autopoetičnost/samoreferencijalnost, obiteljska funkcionalnost, Olsonov cirkumpleksni model

¹ O razlikama u pogledu određenja i značenja pojmova „porodica“ i „obitelj“ vidjeti opširnije u: Janković, J. (2004). *Pristupanje obitelji*. Zagreb: Alinea; Pašalić-Kreso, A. (2012). *Koordinate obiteljskog odgoja*. Sarajevo: Filozofski fakultet; te Alić, A. (2012). *Struktura i dinamika obiteljske kulture*. Sarajevo: Dobra knjiga i CNS.

Obitelj kao sistem

Kada promatramo prirodne zakone, onda primjećujemo da priroda funkcionira na temeljima balansa i opće ravnoteže. Svaku strukturu odlikuje krutost ili fleksibilnost, sposobnost/nesposobnost da se adaptira promjenama, odgovara zahtjevima vremena, pokaže otpornost i održe svojstva prilagođavajući se vanjskim utjecajima. Zbog toga su u visokim tehnologijama najcjenjeniji oni materijali koji uspijevaju objediniti ova svojstva. Primijenimo li ovu analogiju na funkcioniranje obitelji, priznat ćemo kako bi i obitelj trebala imati slična svojstva. Zbog toga ne treba čuditi da su u društvenim naukama, a u ovom slučaju i u pogledu istraživanja obitelji, primjenu našli brojni termini, procesi i fenomeni koji funkcionalnost obitelji tumače na temelju njezine sposobnosti da uspostavi balans između različitih oprečnih sila koje prepoznajemo i u prirodi. Obitelj je slika čovjeka, a čovjek je slika obitelji. Čovjek je obznana prirode, a priroda je istovremeno obznana čovjeka. Neponovljivost svakog čovjeka podrazumijeva i neponovljivost svake obitelji. Ideja o unikatnosti obiteljskog sistema, zasnovana na neponovljivosti unutarnjih i vanjskih fizičkih i metafizičkih sila koje u različitim kontekstima uvjetuju i jednako različite i neponovljive obiteljske jedinice, počela se razvijati pod nazivom Generalna teorija sistema tokom 40-tih godina prošlog stoljeća, kada se javljaju ozbiljne sumnje u efikasnost klasičnih nauka. Teorija sistema je okvir koji se koristi za analiziranje i opisivanje bilo koje grupe objekata koji rade u sadržaju kako bi proizveli neki rezultat i predstavlja pokušaj integrativnog opisivanja društvenih pojava (u području kibernetike, tehnike, biologije, organizacije i društva) uvažavajući njihovu međusobnu interakciju, uvjetovanost i povezanost¹. To može da bude jedna obitelj/porodica, institucija, demografsko područje ili društvo u cjelini. Ona nastoji da prevaziđe raskol između prirodnih i društvenih nauka, opire se nesvodivosti prirodne i društvene stvarnosti, čak i u području istraživanja obitelji. Jednako važan doprinos sistemskog razumijevanja procesa (u nama i oko nas) ogledat će se i u tome što na najsretniji način prevazilazi jednostrana gledanja na obitelj s makro ili mikro teorijske perspektive, integrirajući ih u jedno,

1 O znanosti o odgoju na osnovi teorije sistema i doprinosima Niklase Luhmanna, Gregory Batesona, Paula Watzlawicka i drugih, vidjeti opširnije u: König, E., Zedler, P. (2001). *Teorije znanosti o odgoju*. Zagreb: Educa.

cjelovito sagledavanje funkcioniranja obitelji. U sistemskom pristupu, obitelj ne predstavlja „puki zbir pojedinaca“, već cjeloviti sistem, u kojem sve što se dešava jednoj osobi tiče se i drugih članova sistema, ali i sve kroz šta prolazi sistem, odražava se na ponašanje svih članova tog sistema (Pašalić-Kreso, 2012). Obitelj je istovremeno i dijelom mnogo složenijih i širih društvenih sistema, pa sve ono što se dešava u društvu, po istoj analogiji, tiče se i obitelji, ali i ono što se događa u obitelji također je za jedno društvo važno zbivanje².

Onome što ćemo danas podrazumijevati pod sistemskom teorijom, prethodit će nekoliko decenija istovremenog naučnog rada različitih istraživača koji su imali podudarna mišljenja o ključnim temama, koristili se istim analogijama i terminima te posezali za vrlo sličnim primjerima. Postoje mnoge teorije o pristupima porodici/obitelji, a shodno tome, i različite familijarne terapije. Ipak, ono što objedinjuje ključne teze svih pristupa je nastojanje da se razumije i objasni uloga obitelji u rješavanju životnih problema, posebno u pogledu održavanja stabilnosti. Na ovom mjestu se različiti pristupi granaju s obzirom na akcentiranje interakcije između članova, sistem vjerovanja, specifične i neponovljive obiteljske naracije, kontekst, transgeneracijske utjecaje ili djelovanje nesvjesnog. U tom smislu, postoje tri ključna kriterija prema kojima je različite pristupe moguće razvrstati: s obzirom na ponašanje, fokusiranost na sistem vjerovanja i one teorije i modeli koji akcentiraju kontekst (Carr, 2006). Pogled na neku porodicu, njezinu strukturu i unutarnju dinamiku može biti objektivna i subjektivna, ali kako god promatrali jedan porodični sistem, razumijevanje unikatnosti te porodice nije potpuno ukoliko se ne integriraju saznanja o nekoliko iznimno važnih obilježja porodičnog života. Ti koncepti su vezani za razumijevanja ključnih varijabli „porodične/obiteljske fizike“:

- strukturalna obilježja – hijerarhija odnosa i specifičnosti definiranja granica između članova porodice i porodice u odnosu na vanporodično okruženje;
- specifičnost emocionalnog porodičnog konteksta – isprepletenost odnosa u obiteljskom sistemu i unutarnja kohezija;

2 O isprepletenosti i međusobnoj uvjetovanosti mirko-sistema, mezosistema, egzosistema i makrosistema vidjeti opširnije: Bronfenbrenner, J. (1997). *Ekologija ljudskog razvoja*. Beograd: ZZUINS.

- princip balansa između oprečnih sila kojima je izložena obitelj: morfogeneze i morfostaze, centripetalne i centrifugalne sile;
- sposobnost rješavanja zadataka koji proističu iz individualnih ciklusa članova, te razvojnih porodičnih i bračnih ciklusa kroz koju prolaze svi pojedinci, porodice i bračni partneri;
- dinamičku interakciju članova s obzirom na početnu porodičnu poziciju i konačne rezultate porodičnog života;
- specifična obilježja komunikacije u porodici;
- relacije unutar dijada, okolnosti pod kojima nastaju triangulacije i koalicije; te
- porodičnu konstelaciju, svojevrsnu porodičnu „autopoeziju“/„samoreferencijalnost“, „skript“ ili „neponovljivu i unikatnu naraciju“ (Becvar & Becvar, 1999).

Porodica/obitelj u svojoj autopoetičnosti ili samoreferencijalnosti, prema mišljenju Niklasa Lehmana, predstavlja sistem unutar kojeg se kontinuirano proizvode novi odnosi, komunikacije i ponašanja. Iskaz jednog člana utiče na proizvodnju i reprodukciju iskaza drugog člana, pozitivnom ili negativnom povratnom vezom, na višestruko i sistemski međusobno uvjetovan način. Samoreferencijalnost je prepoznatljiva, kako na strukturalnom, tako i na komunikacijskom planu. Iz početne Lehmannove tvrdnje, Paul Watzlawick izvodi i niz aksioma kojima objašnjava tvrdnju da ljudi u socijalnim sistemima stvaraju vlastitu sliku stvarnosti: nemoguće je ne komunicirati, svaka komunikacija posjeduje sadržajni i odnosni aspekt, ponašanje je određeno društvenim pravilima, te iz subjektivnih tumačenja i pravila proizilaze kružne interakcijske strukture u socijalnim sistemima (König, Zedler, 2001). Na temelju različitih iskustava iz porodica/obitelji porijekla, supružnici unose u odnos i različita očekivanja od braka i bračnog partnera, ali (moguće) i na različite načine tumače stvarnost. To na nivou obiteljskog sistema ima za posljedicu proizvodnju i reprodukciju brojnih subjektivnih interpretacija, zbog čega se u sistemskom tretmanu pojedincima koji dolaze

iz jedne porodice/obitelji ne preporučuje davanje gotovih rješenja, već se nizom uvida članovi tog sistema trebaju dovesti u poziciju prepoznavanja vlastitih snaga i slabosti, nakon čega sami članovi donose odluku kako da unaprijede međusobne odnose unutar sistema (često detektirajući nesvjesne sile i „automatske pilote“ koji doprinose autopotečnosti ili samoreferencijalnosti). U sistemskoj terapiji, ovo je zasebno područje koje se razmatra unutar porodične/obiteljske kibernetike (Becvar & Becvar, 1999).

U sistemskom proučavanju obitelj se promatra u njezinoj dinamici, i transverzalno ali i longitudinalno. To znači da osim trenutnog presjeka stanja u pogledu zatečenih obilježja funkcionalnosti/disfunkcionalnosti, obitelj u njezinoj samoreferencijalnosti valja razumijevati i na osnovu obilježja razvojnih ciklusa kroz koje obitelj prolazi kontinuirano tragajući za balansom između stabilnosti i promjena. Svaka porodica/obitelj prolazi kroz osam razvojnih ciklusa: zasnivanje porodice, porodica s malim djetetom, porodica s predškolskim djetetom, porodica sa školskim djetetom, porodica sa adolescentom, porodica koju napuštaju djeca, „prazno gnijezdo“ i porodica koja stari (Becvar & Becvar, 2009). U svakom od razvojnih ciklusa rješavaju se specifični zadaci i razvojne krize u kojima dolazi do izražaja sposobnost porodice/obitelji da održi ravnotežu između stabilnosti i neminovnih promjena. Prema Salvadoru Minuchinu, što je obitelj funkcionalnija, to lakše pronalazi modalitete da bude istovremeno i otvorena za promjene, ali i sposobna za održanje stabilnosti (Goldenberg & Goldenberg, 2008). Na taj način, funkcionalnost obitelji prvenstveno zavisi od njezine sposobnosti da održi ravnotežu sistema, subsistema i obiteljskih članova međusobno. Polazeći od strukture, unutar ovog modela uvode se pojmovi operativnih pravila i rituala, generičkih i idiosinkrazijskih pravila, transakcijskih ponašanja putem kojih se regulira ponašanje pojedinaca i sistema u cjelini, razumijevanje utjecaja formiranja i funkcioniranja sistema i subsistema, granica između subsistema i sistema, dijada, triangulacija, koalicija te hijerarhije obiteljskih odnosa.

Struktura i dinamika obiteljskog sistema

O suštini definiranja granica, strukturi odnosa, hijerarhiji i ulogama u obitelji, posebno važna saznanja nudi strukturalni model razumijevanja obitelji. Prateći zakonitosti i razvojne

potrebe pojedinaca i sistema, obitelj treba iskazati sposobnost adaptacije, uspostavljanja jasnih granica između članova, hijerarhijskog sistema i jakog roditeljskog subsistema. Vanjska granica obitelji je u idealnom smislu omeđena polupropusnom membranom, putem koje i kroz koju obitelj prima pozitivne, a amortizira štetne utjecaje. U slučaju neoptimalnog funkcioniranja, obitelj obično pati od manjka sposobnosti da ostvari prethodne pretpostavke, što se u ovom modelu putem različitih tehnika i postupaka nastoji rekonstruirati.

Strukturalna familijarna terapija datira iz 50-tih i 60-tih godina prošlog stoljeća, i najvećim dijelom je vezana za doprinose Salvadora Minuchina u području sistematičnog istraživanja i razvoja aktivnog familijarno-orijentiranog pristupa. Minuchin je tokom ranih 50-tih učio i od svog mentora, pionira familijarne terapije u SAD, čuvenog Nathana Ackermana. Njegovi prvi klijenti su pripadali obiteljima iz radničkog sloja društva, uglavnom su to bili učenici koji su pohađali Wyltwick školu za delinkvente, kod kojih su primjećeni relativno slabi rezultati, tada popularne, individualne terapije, bazirane na pasivno-verbalnom psihoanalitičkom pristupu. Ovaj model posebnu pažnju poklanja promatranju obrazaca ponašanja članova obitelji, a centralna ideja strukturalnog pristupa počiva na saznanju da problematične obitelji u svojoj organizaciji i strukturi iskazuju poteškoće u prilagodbi novim individualnim i obiteljskim ciklusima kroz koje prolaze (Carr, 2006). Ova će saznanja naknadno biti neobično važna za sistemsko razumijevanje porodice/obitelji. U strukturalnom smislu, zdravlje, kompetentost i poziciju pojedinca uvjetuju ključne karakteristike obitelji u njezinoj cjelovitosti, hijerarhijskog organizaciji i međuzavisnosti obiteljskih subsistema. Svako definiranje granica između subsistema predviđa i nivo propusnosti u odnosu na ostale subsisteme (Goldenberg & Goldenberg, 2008). Najpropusnija je *difuzna granica*, što podrazumijeva neumjerenu i nekritičnu otvorenost prema svim relacijama i utjecajima. Takva vrsta neumjerene otvorenosti posebno je izražena kod članova obitelji koji nisu u stanju uspostaviti jasnu podjelu uloga (naprimjer, relacija roditelj – dijete), otežavajući njihovu adaptaciju za vanobiteljske sisteme. *Rigidna ili nefleksibilna granica* potpuno je zatvorena za bilo kakve utjecaje, dok je najoptimalnije definirana propusnost *jasne granice*. Istovjetne tri vrste zaštitnih membrana jedna

obitelj može uspostaviti i prema vanjskom svijetu, nastojeći tako zaštititi obiteljski sistem od vanjskih utjecaja. Iščitavanje simbola omogućava nam da *rigidno uspostavljenu granicu* između članova porodičnog sistema, ali i porodice u odnosu na vanjske sisteme, tumačimo kao odnos obilježen distancom, insistiranjem na generacijskim i hijerarhijskim različitostima te spremnošću da se održava veza, briga o drugom i zadovoljavanje potreba, ali s vrlo niskim nivoom emocionalnog investiranja. *Jasna granica* koju su uspostavili roditelji podrazumijeva balans između kontrole i emocija, prava i obaveza, nivoa zadovoljavanja potreba i optimalnog uplitanja u privatnost drugih, na temelju čega se ostvaruje najoptimalnija autonomija i nezavisnost. Ovako uspostavljene granice omogućavaju da osjećamo prisnost i vezanost i kada smo udaljeni jedni od drugih, ali istovremeno i da budemo dovoljno nezavisni i autonomni da možemo funkcionirati i adaptirati se u vanobiteljskim krugovima. *Difuzna granica* se uspostavlja tamo gdje su nejasno definirane uloge i hijerarhija odnosa, te se nastoji neumjereno ulaziti u privatnost drugih. Ovako definirani subsistemi mogu trpiti česte inverzije uloga na relaciji roditelj – dijete, pa se u slučaju uspostavljanja difuznih granica najstarija generacija može poistovjećivati s pozicijom djeteta, očekujući zauzvrat od svoje djece i unuka da u pojedinim situacijama zauzmu poziciju roditelja.

Vrlo je rano primjećeno kako funkcionalne obitelji lakše savladavaju nove životne zahtjeve i cikluse prvenstveno jer imaju jasno definirane granice između subsistema roditelja i djece, strukturirane i/ili fleksibilne uloge, te uravnoteženost emocionalne vezanosti između članova familije. Na drugoj strani, nezdrave obitelji karakteristične su po tome što definiraju rigidne i difuzne granice između subsistema roditelja i djece, svojim članovima propisiju isključivo rigidne i/ili haotične uloge, te iskazuju ekstremne vrijednosti isprepletenosti ili razdvojenosti. Uz jasne granice, strukturirani ili fleksibilni odgovor na životne zahtjeve, te održavanje ravnoteže, zdrave obitelji u području emocionalne vezanosti se ne opisuju ekstremnim vrijednostima isprepletenosti ili razdvojenosti. Dok su obitelji, koje su označene kao razdvojene trome u pružanju podrške, pretjerano isprepletene osporavaju razvoj autonomije kod svojih članova. Kada se pojavi konflikt, u razdvojenim/nepovezanim obiteljima roditelji presijecaju razgovor i odbijaju bilo kakvu promjenu (ili pregovore), dok se u isprepletenim

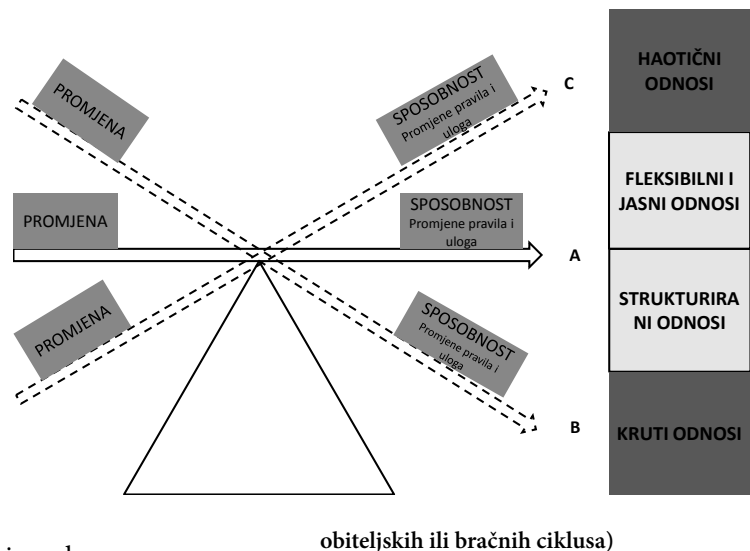
konflikt rješava negiranjem različitosti koje su isplivale na površinu. Zbog slabo uspostavljene hijerarhije odnosa, u nezdravim obiteljima javlja se fenomen djece – roditelja koja predstavlja inverziju prirodne podjele uloga, dok u drugom tipu nezdravih obitelji, onim sa rigidno uspostavljenom hijerarhijom, roditeljsko ponašanje često graniči sa ponašanjem koje se može okarakterizirati kao zlostavljačko (Carr, 2006). Ciljevi strukturalnog pristupa su usmjereni ka izlasku iz haotičnih i rigidnih odnosa u polje strukturiranih i fleksibilnih, rekonfiguraciju odnosa iz isprepletenih i maksimalno razdvojenih u optimalno spojene, dok tretman ima za cilj restrukturiranje odnosa, spajanje – uspostavljanje kontakta koji nisu postojali, uspostavu principijelnosti u procesu izricanju dozvola i zabrana, te uspostavljanje granica i suočenje članova sa registriranim disfunkcionalnostima.

Dječiji psihoanalitičar Nathan Ackerman smatra se prvim istraživačem koji je pred Drugi svjetski rat počeo objavljivati radove u kojima je obitelj promatrao kao cjeloviti sistem. Do tada su u terapijskom radu s djecom uglavnom dominirali pristupi u kojima su roditelji tretirani kao odvojeni, ali saradnički članovi terapijskog procesa. Naknadnim doprinosima Johna Bella, Gregoryja Batesona, Paula Watzlawicka, Carla Whitakera i drugih, sistemsko razumijevanje obitelji s pozicije opće teorije sistema će podrobno istraživati interakcijski međuuvjetovane obiteljske dijelove s obzirom na fleksibilnost, krutost, sposobnost reorganizacije u situacijama krize i promjena te prirodu strukture s obzirom na komunikaciju koja se razvija između članova. Iz zajedničkih nastojanja da se obitelji pristupa kao cjelini, proisteklo je nekoliko značajnih pojmova, kao što su obiteljska homeostaza i koncept životnog ciklusa.

Homeostaza se kod svih autora koji pripadaju ovom krugu mišljenja objašnjava kao samoregulirajući proces u kojem se nastoji održati stabilnost sistema i otpornost prema promjenama (Goldenberg & Goldenberg, 2008). Homeostatički mehanizmi pomažu obitelji da održi funkcionalnost i stabilnost, obično aktivirajući pravila i tražeći određena ponašanja s obzirom na različite uloge članova sistema. U slučaju nekog problema kojeg treba riješiti, ili krize u najširem

smislu, svaka obitelj obično ima podijeljene uloge i očekivanja. Najčešće se pretpostavlja da će se otac ponašati „tako i tako“, od majke „to“ itd., pa su u takvim situacijama i pozicije djece definirane. Obitelj tada preko svojih članova djeluje kao sistem, i obratno, obitelj zahvaćena zahtjevom promjene prenosi stanje na individue. U zavisnosti od strukture odnosa i uspostavljenih emocionalnih mehanizama obitelj će biti manje ili više uspješna. Sljedeća shema prikazuje jedan primjer homeostatičkog samoreguliranja obitelji: Na svaki zahtjev za reagiranje na promjenu, sistem uspostavljenih odnosa, uloga i pravila (ko, šta, kako, gdje treba da radi) treba odgovoriti adekvatnim nivoom sposobnosti. Ukoliko je sposobnost sistema (fleksibilnost i emocionalni odnosi) adekvatna težini zahtjeva, obitelj će ostati u ravnoteži, na nivou A. Takav nivo održavaju one obitelji koje imaju jasno definirana pravila i uloge, ali u slučaju neophodnosti brzog reagiranja mogu te uloge i pravila promijeniti. Međutim, ukoliko je obitelj nesposobna da odgovori na zahtjev, izgubit će ravnotežu i naći se u stanju C ili B. Pozicija C (na slici) je stanje obitelji koja ni prije zahtjeva za rješavanje problema nije imala jasno definiranu hijerarhiju, podjelu uloga niti jasne emocionalne odnose između članova, pa zbog loše strukture zapada u haotične odnose. Pozicija B je stanje obitelji koja previše kruto uspostavlja pravila ponašanja i ne dopušta bilo kakvu promjenu, braneci se zatvaranjem u sebe.

Shema 1. Sposobnost obitelji da odgovori na promjene (novih situacija, zadataka koji proističu iz individualnih,

Kruti odnosi i zatvaranje unutar samog obiteljskog sistema mogli bi se uporediti s reakcijom kornjače u slučaju napada. Takvo sabijanje ima za posljedicu strah od vanjskog svijeta i nisku sposobnost izlaska u vanobiteljski prostor. Roditelji koji zbog straha od vanjskog svijeta žele zaštititi djecu obično prave sistem strogih i krutih obiteljskih pravila, održavaju ih nezdravim emocionalnim vezivanjem, djecu prezaštićuju, sputavaju ih i osporavaju im da djeluju samostalno i nezavisno.

Olsonov cirkumpleksni model

Odgojna funkcija obitelji se danas najčešće razmatra u terminima optimalnih obiteljskih odnosa i određivanja funkcionalnosti obitelji. Optimalno funkcioniranje nije moguće ukoliko ne znamo u kojem se pravcu kao obitelj krećemo, šta želimo, na koji način to možemo ostvariti, koje su granice i dometi te kakve su uloge svakog člana. Sistem u kojem ovi preduvjeti nisu definirani ponašat će se dezorijentirano i besciljno. Nasuprot tome, sistem koji uspijeva odgovoriti na pitanja: *ko*, *šta*, *gdje*, *kako*, *zašto*, *kada* i *pod kojim okolnostima* ima sve preduvjete da se odredi i kreće ka ciljevima. Da bi se ciljevi mogli definirati, a posebno, da bismo se prema tako definiranim ciljevima znali kretati, funkcionalnost i zdravlje obitelji neće biti određeno isključivo strukturom i pozicijama, već i time koliko objektivne i dostižne ciljeve ona postavlja pred sebe, kako se o ciljevima dogovara (kome je dopušteno da učestvuje u određivanju ciljeva obitelji), na koji način im se ona približava i kako ih ostvaruje.

David Olson je sa saradnicima skoro tri decenije razvijao vrlo pregledan i praktičan model unutarnjih dimenzija obiteljske funkcionalnosti (Olson, 2004). Primjenjujući model na uzorku od preko 1000 obitelji, Olson je više od 100 obitelji promatrao tokom njihovih sedam ciklusa, te od prvobitnog modela, koji je bio primarno namijenjen analizi bjelačke populacije u SAD, model je unaprijeđivao obuhvatajući naknadno i druge rasne i etničke skupine te jednoroditeljske obitelji. Utemeljujući model na znanjima koje pružaju strukturalni model i sistemska teorija, Olson je težište stavio na dimenzije fleksibilnosti, kohezije i komunikacije te je danas poznat pod nazivom Cirkumpleksni model. *Fleksibilnost/adaptibilnost* se odnosi na sposobnost obitelji da dozvoli i omogući promjene definiranja uloga, preuzimanja odgovornosti, pravila na kojima

počivaju relacije između članova sistema te sposobnosti sistema da elastično odgovori novim zahtjevima vanobiteljskih sistema. *Kohezija* predstavlja dimenziju emocionalnih veza između članova obitelji. Dimenzija *komunikacije* oslikava nivo komunikacijskih sposobnosti članova da saslušaju jedni druge, uključe se u proces donošenja odluka važnih za obitelj te uvažavaju potrebe za razmjenu informacija. Komunikacija je ujedno slika onoga što se dešava unutar dimenzija fleksibilnosti i kohezije. Fleksibilnost se ogleda u nastojanju da se uravnoteže težnja za promjenama i težnja da se održi stabilnost, dok kohezija podrazumijeva balans između isprepletenih emocionalnih veza i nepovezanosti. Učrtavanje pozicije na mapi počiva na podacima koje svaki član daje popunjavajući Evaluacijsku skalu obiteljske adaptibilnosti i kohezije (Family Adaptability and Cohesion Scale – FACES), i to tako što se obitelj procjenjuje na temelju trenutnog stanja te upoređuje s opisom idealne obiteljske funkcionalnosti (onakve kakvom je svaki član vidi da jeste i kakvom bi trebala da bude). Odstupanje dobijeno usporedbom omogućava sagledavanje stupnja zadovoljstva – što je odstupanje veće, zadovoljstvo vlastitom obitelji je manje. Na ovaj način ispunjavaju se ključni preduvjeti ispitivanja dimenzija funkcionalnosti, ali i razumijevanje samoreferencijalnosti jedne obitelji. Proces mapiranja obiteljskog sistema se odvija u pet koraka:

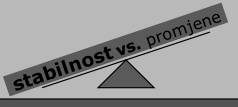
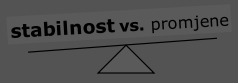
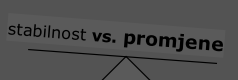
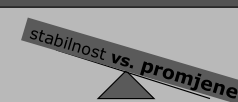
1. razumijevanje dimenzija i koncepata obiteljske mape
2. intervjuiranje bračnog para ili cijele obitelji
3. određivanje skale vrijednosti svakog koncepta
4. određivanje globalnog rejtinga svake dimenzije
5. izrada nacрта ukupne pozicije obitelji

Pitanja pomoću kojih se prikupljaju podaci vezani za obiteljsku koheziju odnose se na sagledavanje kvaliteta i kvantiteta zajednički provednog vremena, „Ja“-„Mi“ balansa, bliskosti, odanosti, zajedničkih aktivnosti, te da li uspostavljene relacije imaju za posljedicu razvoj koncepta zavisnosti ili nezavisnosti. Unutar dimenzije kohezije posebno važni podaci vezani su za prakse svakodnevnih rituala (zajednički obrok u smislu prisustva članova porodice, ko

priprema jelo, ko čisti i posprema te kakva je interakcija i komunikacija među članovima porodice) i periodičnih rituala (proslava praznika, rođendana i drugih važnih datuma). U kontekstu odnosa razdvojenosti i funkcioniranja kada je obitelj na okupu, način na koji pristajemo na odvojenost i obilježavanje povratka s puta nekog od članova obitelji sastavni su dio dimenzije kohezije.

Dimenzija obiteljske fleksibilnosti/adaptibilnosti oslikava funkcije autoriteta, liderstva, discipline, načina pregovaranja, uspostavljanja pravila i odnosa prema promjenama i novim stvarima. Pitanje pozicija supružnika u procesu odlučivanja, striktnosti u pogledu održavanja discipline, uloga i pod kojim okolnostima se pravila mogu mijenjati, parametri su pomoću kojih se analizira fleksibilnost sistema.

Ukoliko obiteljski sistem teži održanju stabilnosti po svaku cijenu, ne dopuštajući bilo kakve promjene jednom definiranih pravila, uloga ili granica, tada se može govoriti o nefleksibilnom ili rigidnom sistemu. Nastojanje da se na promjene odgovori održanjem stabilnosti, pri čemu se stabilnosti daje prednost, obitelj određuje terminom strukturiranog sistema. Fleksibilan sistem balans između stabilnosti i promjena održava potencirajući promjene. Sistem u kojem su potpuno nejasno i nedosljedno definirana pravila, uloge, zabrane i dozvole smatra se haotičnim sistemom, budući da su promjene toliko česte da sistem nema mogućnosti održati stabilnost. Ova četiri modela obiteljskog funkcioniranja raspoređena su na kontinuumu dimenzije fleksibilnosti ili adaptibilnosti. Prikaz četiri modela moguće je vidjeti na sljedećoj shemi:

Rigidan sistem		neizbalansiran
Strukturiran sistem		izbalansiran
Fleksibilan sistem		izbalansiran
Haotičan sistem		neizbalansiran

Schema 2. Četiri modela porodične fleksibilnosti prikazana na primjeru balansa između stabilnosti i promjena (adaptirano prema: Olson & DeFrain, 2004, str. 91).

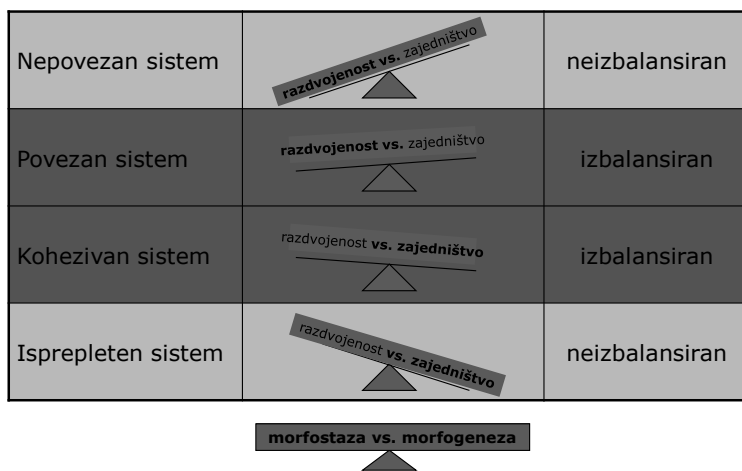
U rigidnom tipu obitelji obično vlada tradicionalna podjela uloga po spolu i uzrastu, patrijarhalni odnosi, stroga i ograničena pravila ponašanja te ograničena komunikacija među članovima. Takav sistem svoja pravila ne mijenja bez obzira na to da li je na putu, odmoru, u gostima ili je nekoga ugostio. Jasna podjela uloga i poslova zasnovana je na spolnim kriterijima, a pozicija djece distancirana je od bilo kakvog donošenja zajedničkih odluka.

Strukturirani model je onaj u kojem se o pitanjima discipline može s vremena na vrijeme diskutovati, roditelji se u zavisnosti od dostupnosti i trenutnih obaveza mijenjaju u ulogama, a česte su i organizirane diskusije ukućana. Uloge u podjeli obaveza su ustaljene, a povremeno se mogu desiti preraspodjele. Pravila na kojima počiva funkcioniranje sistema su uglavnom stabilna i rijetko se mijenjaju. U ovakvim obiteljima se o pitanjima discipline s vremena na vrijeme diskutuje, a roditelji se na ravnopravnim principima mijenjaju ili zajednički učestvuju u takvim ulogama.

Fleksibilan model karakterizira nešto veći uteg na promjenama u odnosu na stabilnost, pa se podjela uloga odvija prema sposobnostima i interesovanjima. Raspodjela moći je egalitarna, a jasna, ali promjenljiva pravila zasnovana su na uvažavanju različitosti situacija. U pogledu komunikacije, među članovima se uspostavlja otvorena i jasna razmjena informacija. U ovakvim obiteljima nije važno šta ko od ukućana radi, mnogo je važnije da se posao dobro obavi. Vodi se računa o tome da svako iskaže ono što ima za reći, a roditeljstvo se zasniva na principu da ne postoje važna i nevažna interesovanja djece. Premda svi ukućani mogu da iskažu svoje mišljenje, na kraju se uvijek zna ko i kako donosi odluke. Atribucija dječijeg ponašanja je pozitivna i slijedi logiku da samo ono što je jasno i nedvosmisleno objašnjeno može biti shvaćeno – djeca moraju jasno razumijeti šta roditelji od njih zahtijevaju, riječima i ponašanjem, a roditelji to trebaju primjerom pokazati.

Haotičan model pati od manjka jasnih pravila (ili ih uopće nema), uloge unutar sistema i subsistema su nedefinisane, pravila ponašanja nejasna, granice difuzne, a komunikacija haotična. Djeca često preuzimaju uloge odraslih, dok starija djeca mogu mijenjati roditelje u brizi za mlađeg brata ili sestru. Zbog manjka kohezivnog kapitala, emocionalne veze su slabo izražene, a struktura u potpunoj neuravnoteženosti.

Unutar druge dimenzije funkcionalnosti – kohezije, sistem se kreće u rasponu od potpuno nepovezanog do pretjerano isprepletnog. Način na koji se uspostavljaju emocionalne veze također govori o ravnoteži s obzirom da ekstremne dimenzije kohezije zbog potpune nepovezanosti na jednoj, ili pretjerane ovisnosti članova obitelji, na drugoj strani, predstavljaju neizbalansiran sistem. Optimalne veze, kao i u slučaju fleksibilnog i strukturiranog sistema, omogućavaju da sistem ostane u ravnoteži imajući u vidu da se u takvim obiteljima istovremeno uspostavljaju zdrave emocionalne povezanosti koje ne osporavaju autonomiju članova sistema.

Shema 3. Četiri nivoa obiteljske kohezije prikazana na primjeru balansa između razdvojenosti i zajedništva (adaptirano prema: Olson & DeFrain, 2004, str. 88).

Analiza dinamike promjena koje se dešavaju tokom životnih ciklusa i na koje obitelj treba odgovoriti u kontekstu održavanja stabilnosti omogućila je da se unutar systemske teorije obitelj počne promatrati s obzirom na otvorenost i zatvorenost za rast i razvoj. *Otvoreni* ili *sistem morfogeneze* je onaj koji je otvoren za rast i promjene u kontekstu stabilnosti, dok je *zatvoreni* ili *sistem morfofostaze* onaj koji nema kapacitete za promjene i nastoji održati *status quo* (Goldenberg & Goldenberg, 2008).

U prvobitnom modelu Olson je sa saradnicima razvio mapu odnosa koja je unutar dimezija kohezije i fleksibilnosti imala skalu od četiri subdimenzije. Kohezija se kretala od niske do visoke, u rasponu od nepovezane, povezane, kohezivne, do isprepletene. Fleksibilnost se, također, promatrala na skali od niske do visoke, uključujući

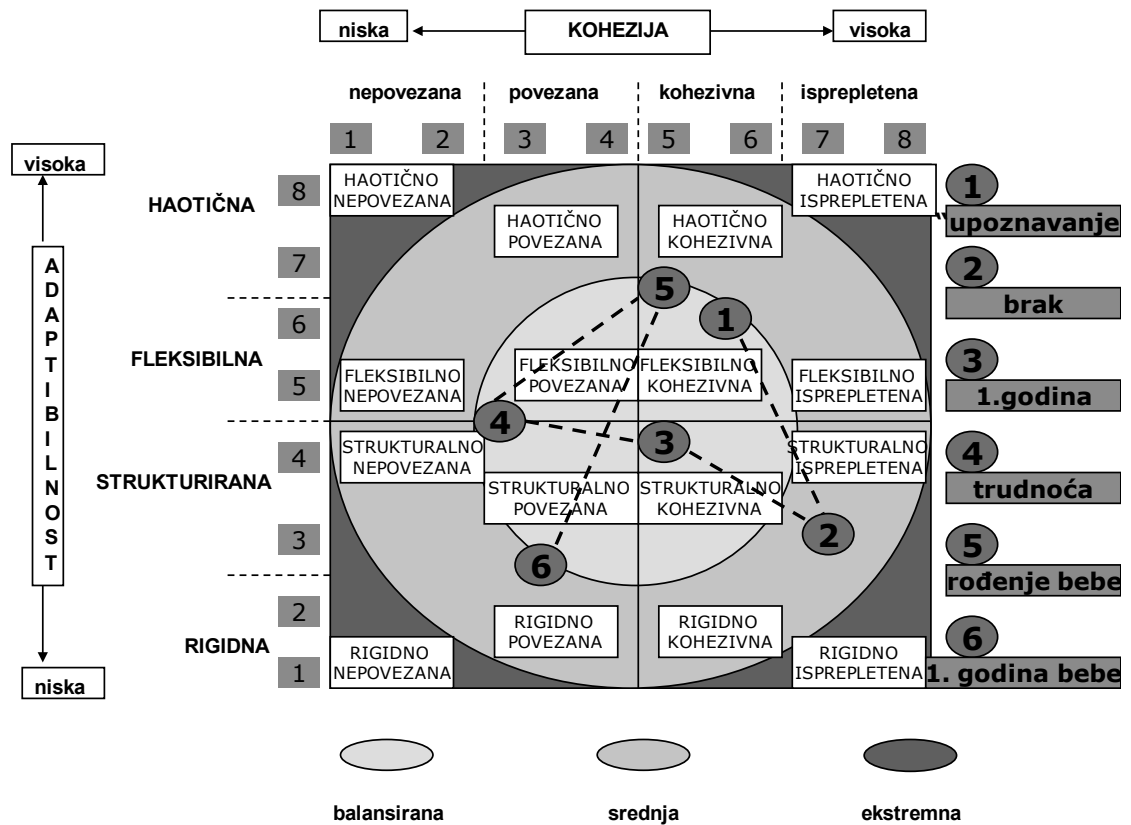
rigidnu, fleksibilnu, strukturiranu i haotičnu subskalu. Na ovaj način Olson je sa saradnicima razvio vrlo pregledan model obiteljske funkcionalnosti koji integrira ranija saznanja Salvadora Minuchina o granicama sistema i subsistema obitelji (rigidne, jasne i difuzne granice) sa nivoima emocionalne vezanosti (u rasponu od izrazito visoke fuzije i isprepletenosti do krajnje nepovezane i labave emocionalne vezanosti).

Kombiniranjem po četiri subdimenzije otkriva se polje obiteljskog statusa koje čine četiri kvadranta i matrica od 16 mogućih subdimenzija u zavisnosti od presjeka kohezije i fleksibilnosti.

Na toj mapi najzdravije obitelji inkliniraju optimalno izbalansiranim u pogledu i kohezije i fleksibilnosti/adaptibilnosti, pa se prilikom upisivanja položaja uglavnom nalaze unutar četiri centralna polja. Svako inkliniranje rubnim poljima mape označava udaljavanje od balansa i funkcionalnosti ka ekstremnim vrijednostima. Ipak, uvažavajući da je obiteljski sistem dinamičan i u stalnom pokretu te slijedeći logiku fizičkih zakona prema kojima stabilnost sistema počiva na balansu oprečnih sila u prirodi, model obiteljskog funkcioniranja, iako teorijski kategoriziran u četiri stila odnosa, sklon je promjenama.

Periodične krize, vanjski utjecaji i prelazak u novi životni ciklus stavljaju stabilnost sistema i prethodno stanje na povremene ispite stabilnosti. Prateći obitelji tokom njihovih životnih ciklusa, Olson je sa saradnicima imao priliku ustanoviti kako jednom identificirana pozicija obiteljske funkcionalnosti nije nepromjenljiva i definitivna. Naprotiv, cirkumpleksnim modelom potvrđeno je u kojoj je mjeri obiteljski sistem zapravo dinamičan i sklon brojnim transformacijama.

Na primjeru mladog bračnog para koji je analiziran od vremena kada su počeli izlaziti i upoznavati se, pa sve do ciklusa obitelji s malim djetetom, vidljive su brojne promjene na koje su utjecale nove životne okolnosti. S velikom sigurnošću možemo konstatovati kako bi svako od nas, u slučaju praćenja vlastite obitelji, imao priliku osvjedočiti se koliko se naše obitelji mijenjaju, ali i koliko se značajno mijenjaju i svi njeni članovi. Drugim riječima, jedna obitelj, prolazeći kroz razvojne obiteljske cikluse, ali i njezini članovi, savladavajući individualne cikluse, u potrazi za optimalnom veznošću na jednoj, te ad-

Shema 4. Bračni i porodični odnosi na mapi unutarporodične povezanosti i fleksibilnosti (adaptirano prema: Olson & DeFrain, 2004, str. 98).

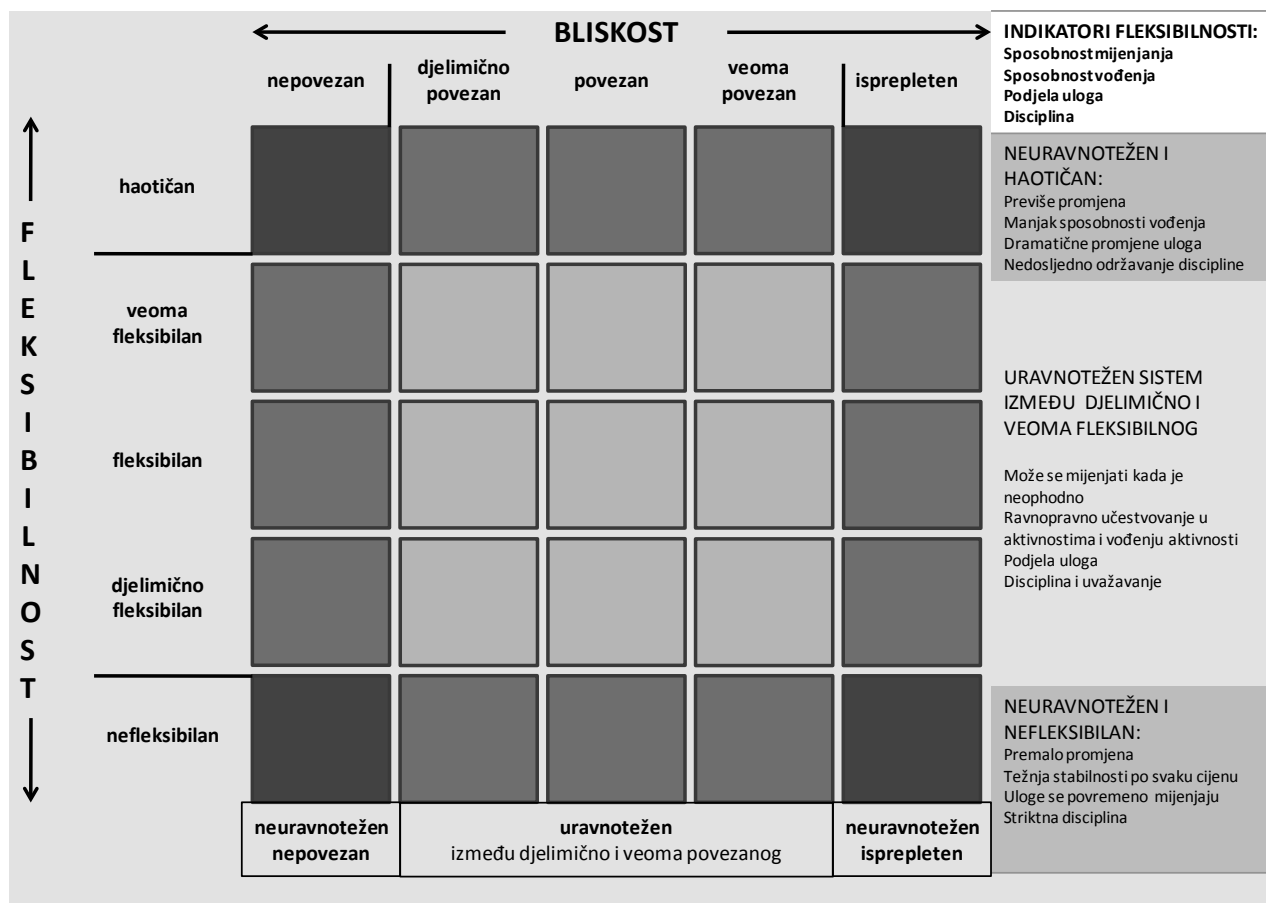
ekvatnom adaptibilnošću prema promjenama na drugoj strani, svjedoči kontinuiranu dinamiku nastojeći ostvariti ravnotežu cjelokupnog sistema. Slične promjene u funkcioniranju obitelji moguće su i u kraćim vremenskim rasponima. Tako bi se na primjeru promatranja obitelji koja bi bila obuhvaćena terapijskim tretmanom zbog krize kroz koju prolazi, promjena manifestirala progresivno i dramatično u samo par sedmica.

Olson je naknadno model dodatno unaprijedio te redefiniranjem testa i povećanjem metrijskih karakteristika Cirkumpleksni model razvio u matricu od 25 mogućih pozicija. Ovo je omogućilo potpunije sagledavanje obiteljskog sistema, budući da se kohezija ili bliskost promatra na petostepenoj skali od nepovezane do isprepletene, a fleksibilnost također na petostepenoj skali, od nefleksibilne do haotične. To znači da se i model obiteljskih struktura sada razmatra unutar pet modela: nefleksibilan ili rigidan, delimično fleksibilan, fleksibilan, veoma fleksibilan i haotičan (za razliku od nekadašnjih

četiri³). Preciznije određenje dopušta i nijansiranje prelaznih obiteljskih struktura. Isto vrijedi i za stepen emocionalnog investiranja, budući da je model proširen subdimenzijama djelimično i veoma povezanog ili kohezivnog (Goldenberg & Goldenberg, 2008).

Prema dopunjenom modelu, uravnotežen sistem, koji se kreće u rasponu između djelimično i veoma fleksibilnog, opisuje se kao sistem u kojem su moguće promjene kada je to neophodno, učestvovanje u aktivnostima i vođenje aktivnosti ostvaruju ravnopravno svi članovi obitelji, jasno se odvija proces podjele uloga, a disciplina i uvažavanje se podrazumijevaju. Neuravnotežen i nefleksibilan sistem odlikuje prevelika promjena, težnja stabilnosti po svaku cijenu, uloge se povremeno mijenjaju, u njima vlada striktna disciplina. Neuravnotežen i haotičan sistem je onaj

3 Vidjeti opširnije objašnjenje Olsonovog cirkumpleksnog modela u: Pašalić-Kreso, A. (2012). *Koordinate obiteljskog odgoja*. Sarajevo: Filozofski fakultet; te Alić, A. (2012). *Struktura i dinamika obiteljske kulture*. Sarajevo: Dobra knjiga i CNS.

Shema 5. Mapa obiteljskih i bračnih odnosa (adaptirano prema Goldenberg & Goldenberg, 2008, str. 411)

koji je sklon prevelikom broju promjena, pati od manjka sposobnosti vođenja u ulogama od kojih se to očekuje, dešavaju se dramatične promjene uloga i nedosljedno održavanje discipline.

Zaključak

Porodica/obitelj u svojoj autopoetičnosti ili samoreferencijalnosti predstavlja neponovljivi sistem unutar kojeg se kontinuirano proizvode novi odnosi, komunikacije i ponašanja. Iskaz jednog člana utiče na proizvodnju i reprodukciju iskaza drugog člana, pozitivnom ili negativnom povratnom vezom, na višestruko i sistemski međusobno uvjetovan način. U sistemskom proučavanju obitelj se promatra u njezinoj dinamici, i transverzalno ali i longitudinalno. To znači da osim trenutnog presjeka stanja u pogledu zatečenih dimenzija adaptibilnosti i kohezije (kao dvije ključne dimenzije funkcionalnosti), obitelj valja razumijevati i na osnovu obilježja razvojnih ciklusa kroz koje obitelj prolazi kontinuirano tragajući za balansom između

stabilnosti i promjena. Svaka porodica/obitelj prolazi kroz osam razvojnih ciklusa, a u svakom od razvojnih ciklusa rješavaju se specifični zadaci i razvojne krize u kojima dolazi do izražaja sposobnost porodice/obitelji da održi ravnotežu između stabilnosti i neminovnih promjena. Istovremeno, svi članovi obiteljskog/porodičnog sistema zasebno prolaze kroz individualne životne cikluse. Što je obitelj funkcionalnija, to lakše pronalazi modalitete da bude istovremeno i otvorena za promjene, ali i sposobna za održanje stabilnosti. Na taj način, funkcionalnost obitelji prvenstveno zavisi od njezine sposobnosti da održi ravnotežu sistema, subsystema i obiteljskih članova međusobno. Funkcionalne obitelji lakše savladavaju nove životne zahtjeve i cikluse prvenstveno jer imaju jasno definirane granice između subsystema roditelja i djece, hijerarhija odnosa i podjela autoriteta podrazumijevaju strukturiranost, te uravnoteženost emocionalne vezanosti između članova familije. Na drugoj strani, nezdrave obitelji karakteristične su po tome što definiraju rigidne i difuzne granice između

subsistema roditelja i djece, svojim članovima propisiju isključivo rigidne i/ili haotične uloge, te iskazuju ekstremne vrijednosti isprepletenosti ili razdvojenosti. Uz jasne granice, strukturirani ili fleksibilni odgovor na životne zahtjeve, te održavanje ravnoteže, zdrave obitelji u području emocionalne vezanosti ne teže ekstremnim vrijednostima isprepletenosti ili razdvojenosti. Dok su obitelji, koje su označene kao razdvojene tromerice u pružanju podrške, pretjerano isprepletene osporavaju razvoj autonomije kod svojih članova. Kada se pojavi konflikt, u razdvojenim/nepovezanim obiteljima roditelji presijecaju razgovor i odbijaju bilo kakvu promjenu, dok se u isprepletenim konflikt rješava negiranjem različitosti koje su isplivale na površinu. Ciljevi strukturalnog pristupa su usmjereni ka izlasku iz haotičnih i rigidnih odnosa u polje strukturiranih i fleksibilnih, rekonfiguraciju odnosa iz isprepletenih i maksimalno razdvojenih u optimalno spojene, dok tretman ima za cilj restrukturiranje odnosa, spajanje – uspostavljanje kontakta koji nisu postojali, principijelnost u izricanju dozvola i zabrana, te uspostavljanje granica i suočenje članova sa registriranim disfunkcionalnostima.

Literatura

1. Alić, A. (2012). *Struktura i dinamika obiteljske kulture*. Sarajevo: Dobra knjiga i CNS.
2. Becvar, D.S., Becvar, R.J. (1999). *Systems Theory and Family Theory*. New York: University Press of America.
3. Becvar, D.S., Becvar, R.J. (2009). *Family Therapy A Systemic Integration* (7th edition). Boston: Allyn and Bacon.
4. Carr, A. (2006). *Family Therapy*. New York: John Wiley & Sons, Ltd.
5. Bronfenbrenner, J. (1997). *Ekologija ljudskog razvoja*. Beograd: ZZUINS.
6. Friedman, E.H. (2011). *Generation to Generation*. New York: The Guilford Press.
7. Galindo, I., et al. (2006). *A Family Genogram Workbook*. Educational Consultants: Morris Publishing.
8. Gehart, (2010). *Mastering Competencies in Family Therapy*. Brooks/Cole CENGAGE Learning.
9. Gilbert, R.M. (2006). *The Eight Concepts of Bowen Theory*. Leading Systems Press.
10. Goldenberg, H., & Goldenberg, I. (2008). *Family Therapy*. Brooks/Cole, CENGAGE Learning.
11. Janković, J. (2004). *Pristupanje obitelji*. Zagreb: Alinea.
12. Kerr, M.E., Bowen, M. (1988). *Family Evaluation*. New York: WW Norton & Company, Inc.
13. Katherine A. (2000). *Boundaries – Where You End and I Begin*. New York: A Fireside Book.
14. König, E., Zedler, P. (2001). *Teorije znanosti o odgoju*. Zagreb: Educa.
15. McGoldrick, M., (2008). *Genograms, Assessment and Intervention* (3rd edition). New York: W.W. Norton & Company.
16. Nikolić, S, i suradnici (1996). *Osnove obiteljske terapije*. Zagreb: Medicinska naklada.
17. Pašalić-Kreso, A. (2012). *Koordinate obiteljskog odgoja*. Sarajevo: Filozofski fakultet.

Summary

الموجز

SELF-REFERENCING OF FAMILY SYSTEM

المرجعية الذاتية للنظام الأسري

Amel ALIĆ

عامل أليتش

System research observes family as a dynamic system which is characterized by unique auto-poetics/self-referencing, numerous differentiations in relation to environment and differentiations in terms of establishing boundaries between family subsystems. This means that besides the current cross section in terms of present dimensions of adaptability and cohesion (as two key dimensions of functionality), family must be observed also basing on characteristics of development cycles in goes through in constant search of balance. Each development cycle deals with specific tasks and developmental crises which emphasize the ability of the family to keep the balance between stability and inevitable changes. Family is not merely inert "collection of its members", but also a system in which all states of one member are influencing all other members of the system. Numerous variations in terms of previous experiences, self-referencing which is reflected in generation of new relations and behaviors as well as complex mechanisms of reproduction of new situations shape the family dynamics also in context of regulatory circles to which the family belongs, mainly because the fact that family is part of the much more complex social system of relations which is why everything that happens in the society has an impact on the family and vice versa. Models which enable consideration of family functionality within the boundaries of the system and subsystem of family, adaptation to changes, communication rules and emotional connection among family members are very useful for the process of family counseling. By basing the model on knowledge provided by structural and system theories, David Olson and his associates focus on studying the dimensions of adaptability, cohesion and communication. This model is today known as Olson's Circumplex Model. By observing the family as a dynamic system which reacts to changes while attempting to keep stability, this model provides a clear understanding of functionality of a family within dimensions of adaptability and cohesion.

Key words: family system, auto-poetics/self-referencing, family functionality, Olson's Circumplex Mode.

ينظر إلى الأسرة / العائلة في النظام البحثي على أنها نظام متحرك (ديناميكي) يميزه الانتاج الذاتي / المرجعية الذاتية، والعديد من التباينات بالنسبة للبيئة وتباينات في إقامة الحدود بين النظم الأسرية. وهذا يعني أنه إلى جانب الصورة الحالية للأبعاد الراهنة لإمكانية التأقلم والتماسك (وهما البعدان الرئيسان للوظيفة)، يجب فهم الأسرة على أساس علامات الدورات التنموية التي تمر من خلالها في عملية البحث الدائم عن الاستقرار. وفي كل دورة من تلك الدورات التنموية يتم حل وظائف معينة وأزمات تنموية تبرز فيها قدرة الأسرة/العائلة في المحافظة على التوازن بين الاستقرار والتغيرات الحتمية. وهنا لا تعتبر الأسرة كاملة ولا مجرد "مجموع مكون من أعضائها"، بل هي نظام تكون فيه أحوال أحد أعضائها كلها محط اهتمام باقي أعضاء ذلك النظام. إن الاختلافات الكثيرة في التجارب المسبقة، والمرجعية الذاتية المتمثلة في إنتاج علاقات وسلوكيات جديدة، والآليات المركبة لإعادة إنتاج أحوال جديدة، تحدد الديناميكية الأسرية أيضا في سياق الدوائر التنظيمية التي تنتمي إليها الأسرة، وبشكل رئيس بسبب كون الأسرة جزءا من نظام علاقات مجتمعي أكثر تعقيدا، فكل ما يحدث في المجتمع يخص الأسرة وبالعكس. إن النماذج التي تمكن من دراسة الأداء الوظيفي للأسرة بالنظر إلى حدود النظام والنظام الفرعي الأسري، والتأقلم مع التغيرات، وقواعد الاتصال، والترابط العاطفي بين الأعضاء، هي من الناحية النظامية، مفيدة جدا في عملية مساعدة الأسر. إن دافيد أولسون David Olson وزملائه يقيمون نموذجا على العلوم التي تقدمها نظرية الهياكل والأنظمة، ويركزون في ذلك على دراسة أبعاد القدرة على التأقلم، والتماسك، والاتصال، لذا يعرف هذا النموذج اليوم بنموذج أولسون الدائري. وبالنظر إلى الأسرة على أنها نظام ديناميكي يتجاوب مع التغيرات بهدف المحافظة على الاستقرار، فإن هذا النموذج يقدم دراسة واضحة لوظيفة الأسرة ضمن البعدين الأساسيين وهما القدرة على التأقلم والتماسك.

الكلمات الرئيسية: النظام الأسري، الإنتاج الذاتي/المرجعية الذاتية، الوظيفة الأسرية، نموذج أولسون الدائري.